

KAMU POLİTİKALARINDA DAVRANIŞSAL İKTİSADIN ÖNEMİ: DÜNYA VE TÜRKİYE'DEN UYGULAMA ÖRNEKLERİ**Esra KILIÇ¹****Öz**

Kamu politikasının başarısı varsayımsal olmayan gerçek bireylerin davranış ve tercihlerinin anlaşılması ile ilişkili olmaktadır. Buradan hareketle davranışsal kamu politikaları her geçen gün daha tercih edilir hale gelmektedir. 2018'de dünya genelinde en az 202 kamu kuruluşu politikalarında davranışsal iç görüleri başvurmaktadır. Buradan hareketle çalışmada; kamu politikalarına davranışsal yaklaşımlar nasıl entegre edilebilir; ne tür uygulama örnekleri bulunmakta ve ne ölçüde verim sağlanmakta sorularının cevaplandırılması amaçlanmaktadır. Bu yolla davranışsal kamu politikalarının gerekliliği ve önemi tartışılmaktadır. Çalışmada literatür değerlendirmesi yöntemi kullanılmaktadır. Neticede kamu politikalarının maddi teşvik ve yasaklardan ziyade seçim mimarları tarafından bilinçaltını dürtme, akraları aracılığıyla ikna etme ve toplumsal pazarlama gibi davranışsal yöntemlere dayalı olmasının daha etkili olacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Ülke ve uluslararası kuruluşların uygulamalarından yola çıkılarak düşük maliyetle toplumsal refahı arttırmada davranışsal kamu politikalarının yaygın kamu politikası uygulamalarından daha etkin olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal Kamu Politikaları, Davranışsal İktisat, Dürtme, Davranışsal İç Görü Takımı

THE IMPORTANCE OF BEHAVIORAL ECONOMICS IN PUBLIC POLICIES: EXAMPLES FROM THE WORLD AND TURKEY**Abstract**

The success of public policy is related to understand the non-hypothetical real individual's behaviours and preferences. Thus, behavioural public policies have become more preferred day by day. In 2018, minimum 202 public institutes across the world applied behavioural insights for their policies. This study aims to answer the questions as; how the behavioural approaches could integrate to public policies, what kind of applications about behavioural public policies are there and how efficient these policies are. By this way, the importance and necessity of behavioural public policies are discussed. In this study literature review method is used. As a result, it is concluded that public policies based on behavioural methods as nudging subconscious, persuading through their peers and social marketing by choice architectures are more effective than public policies based on financial incentives and prohibitions. Based on the implementations of countries and international organizations. it is thought that; behavioural public policies are more efficient than common public policy practices in increasing social welfare with low cost.

Keywords: Behavioural Public Policies, Behavioural Economics, Nudge, Behavioural Insight Team

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, sinceresra@gmail.com, orcid.org/0000-0002-2560-3452

Extended Abstract

In the foreword of “The Passions and The Interests”, Amartya Sen disputes the influences of intended and unintended behaviours. With respect to him more interesting one is the non-occurrence of intended results. Based on irrationality with respect to mainstream economy, bounded rationality with respect to Simon and cognitive biases with respect to Kahneman; the occurrence of unintended result has an economic cost. Recently, in order to achieve more desirable results both as a result of individual preferences and government policies, behavioural economy approaches, and choice architecture concept have imposed upon. Behavioural economy and behavioural public policies based on the real man’s behaviours determined by motives and desires. Thus, via behavioural public policies it is possible to evaluate whether public policies can achieve their desired goals or not. Through behavioural public policies, new policy options ability to change individual behaviours are revealed and the effectiveness of existing policies could be more predictable.

In 2018, minimum 202 public institutes across the world applied behavioural insights for their policies. Also, the academic studies have increasing. In 2018 Behavioural Public Policies and New Generation Technologies Department has been founded under the Turkey’s Ministry of Economy. In collaboration with TEPAV and the World Bank, experimental studies aiming to reduce the disadvantaged position of women in the labour market has been made. Also, under the leadership of the Ministry of Forestry and Water Affairs nudge policy was used to protect the environment. So behavioural public policies have become widespread day by day in all around the world and Turkey. Based on all these developments; this study aims to answer the questions as; how the behavioural approaches could integrate to public policies, what kind of applications about behavioural public policies are there and what extent the efficiency obtained from these policies. By this way, the importance and necessity of behavioural public policies are opened for discussion.

The main method used in this study is literature review. The articles, the reports as behavioural insights team report, the institute for government report, economic and social research counsel report, OECD and World Development Reports are evaluated to answer what kind of applications about behavioural public policies are there and what is the extent of the efficiency obtained from these policies. Also, the articles and past studies are investigated to determine how could the behavioural approaches integrate to public policies and what is the difference between behavioural public policies and neoliberal public policy applications. So, in this study, firstly the behavioural economy, and secondly public policies and behavioural public policies are investigated. Lastly with reference to country and international corporation’s design and implementation examples; the efficiency and importance of public policies are discoursed.

Inside the literature there are some disputes about the ethical dimension of behavioural public policies. With respect to literature the disputes about the ethical dimension of behavioural public policies and individual attitudes toward behavioural applications could not reach a positive or negative consensus. But as a result of this study it is thought that; by using behavioural insights in the design, and application process of public policies, desired results have been reached with a lower cost than neoclassical public policies. Thus, the findings from the Behavioural Public Policies and New Generation Technologies Department's preliminary studies support this result. Also, it is concluded that public policies based on behavioural methods as nudging subconscious, persuading through their peers and social marketing by choice architectures are more effective than public policies based on financial incentives and prohibitions. Through behavioural public policies, more realistic and effective policies and programs have been created. At the same time, behavioural approaches lead the development of pro-social behaviour. In the process of integrating behavioural approaches into public policies, public policy practitioners also become aware of their own mindset and bias. By this way, the thinking structures and biases that pose a risk of reducing the effectiveness of the policies and programs are prevented.

There are some positive advantages that make behavioural public policies important and necessary to reach desired public policy results. One of them is; behavioural public policies consider the factors inside the real life and biases and heuristics arised during individual's preference process. The other one is; through random control experiments as a part of behavioural policy tools, the efficiency of the policy could be tested. Lastly behavioural public policies could be used with other policies. In this study the efficiency of behavioural public policy applications is evaluated from a few country samples. But the evaluation could be more effective if the sample of country application increases. In further studies the countries applying behavioural public policies could be grouped as developed and developing countries. Thus, the comparison between less developed and developed countries with respect to the effectiveness of behavioural public policy could be made. The question "whether the behavioural public policies applied in developed countries could achieve the desired effect in less developed countries with small cost" could be answered.

This study is indirectly presented the importance of considering the factors inside the real life and considering the biases and heuristics arised during individual's preference process for the public policies. The new public policy tools based on the real man's biases are detailed examined. In Turkey, the public institutions applying behavioural policies are not mostly common. Only the behavioural insight team within Ministry of Economy carries out these policies. So, Turkey needs to increase the prevalence and scope of behavioural public policies. In this context, ministries other than the Ministry of Economy should establish their own behavioural public policy units. Before disseminating the policies, testing the effectiveness of behavioural public policies

via the preliminary studies based on random experiments is important. Studies aiming to evaluate how could the behavioural approaches integrate to public policies, what kind of applications about behavioural public policies are there and what extent the efficiency obtained from policies could be the starting point for these preliminary studies. This study is expected to make some contribution within this context.

1. Giriş

Hâkim iktisat teorisine dayalı mikro iktisadi yaklaşımlar, devletin ekonomiye müdahalesinin piyasa başarısızlığı durumunda söz konusu olabileceğini ortaya koymaktadır. Asimetrik bilgi durumu, firmaların fiyat belirleyici konumda olduğu piyasa gücü durumu, kamu malları ve dışsallıklar piyasa başarısızlık durumlarıdır. Piyasa başarısızlığını ortadan kaldırmaya yönelik geleneksel kamu müdahaleleri ise; vergi ve sübvansiyonlar aracılığıyla piyasa fiyatlarına müdahale edilmesi, üretimin düzenlenmesi ve eksik bilginin ortadan kaldırılmasıdır. Tüm bu piyasa başarısızlıkları ve kamu müdahalelerinin arka planında bireylerin pür rasyonel olduğu varsayımı yer almaktadır. Pür rasyonel bireyin etkin fayda/ maliyet analizi yapabileceği düşünülmektedir (Madrian, 2014:664). Hâlbuki psikologların da katkısıyla iktisatçılar; bireylerin varsayıldığı kadar rasyonel olmadığını, bilişsel sınırlılığa ve psikolojik yanlılığa sahip bireylerin, kendisine en fazla faydayı sağlamaktan öte, kendisine zarar verebilecek tercihlerde bulunabileceklerini ortaya koymaktadır. Böylece devletin müdahale etmesi gereken yeni bir piyasa başarısızlığı durumu ortaya çıkmaktadır. Devleti yönetenlerin de insan olduğu unutulmamalıdır. Bireysel tercihlerde ortaya çıkan psikolojik yanlılıklar zaman zaman kamu politikalarında da kendini göstermektedir. Tıpkı bireylerde olduğu gibi devlet de karar alma sürecinde; küçük riskleri olduğundan daha olası, büyük riskleri ise olduğundan daha düşük ihtimalli görme yanlılığı, belirsiz risklere tahammül edememe ve bundan ötürü gerekmeyen tedbirler ve politikalar uygulama yanlılığı gibi hakim iktisat teorisine göre irrasyonel davranışlar sergilemektedir (Gayer ve Viscusi, 2015:973,974, 977,989-999).

Amartya Sen “*Tutkular ve Çıkarlar*” kitabının önsözünde Smith, Menger ve Hirschman’a atıfta bulunarak amaçlanmış ve amaçlanmamış davranışların etkilerini tartışmakta; asıl ilginç olanın amaçlanan sonuçların meydana gelmemesi olduğunu belirtmektedir (Hirschman, 2008: 17-18). Hâkim iktisat teorisine göre irrasyonelite, Leibenstein ve Simon’a göre sınırlı rasyonelite ve Kahneman’a göre ise bilişsel yanlılıklar sonucunda ortaya çıkan amaçlanmayan sonuçların iktisadi maliyeti olmaktadır. Son dönemde, gerek devlet politikaları gerekse bireysel tercihler ile daha arzu edilir sonuçlara ulaşmada davranışsal iktisat teorisi yaklaşımlarından ve seçim mimarı kavramından yararlanılmaktadır. Davranışsal kamu politikasına ilişkin çalışmalarda; güdülere ve isteklere dayalı gerçek davranışlar üzerinden hareket edilmektedir. Bu yolla kamu politikaları ile arzu edilen hedeflere ulaşıp ulaşılamadığını değerlendirme şansı olmaktadır (Gilad vd.,1984:5-6). Davranışsal kamu politikaları aracılığıyla; birey

davranışlarını değiştirebilecek yeni politika önerileri ortaya koyulmakta ve var olan politikaların etkinliği arttırılmaktadır (Chetty, 2015:2).

Her geçen gün davranışsal yaklaşımlara dayalı kamu politikalarının etki alanında ve davranışsal kamu politikası uygulayan ülke sayısında artış yaşanmaktadır. 2018 yılı itibariyle dünya genelinde en az 202 kamu kuruluşu kamu politikalarında davranışsal iç görüleri başvurmaktadır (Halpern ve Sanders, 2016: 62). Hali hazırdaki çalışmanın temel amacı; kamu politikalarına davranışsal yaklaşımlar entegre edilmiş mi; edilmişse ne tür uygulama örnekleri bulunmakta ve ne ölçüde verim elde edilmiştir sorularını yanıtlamak isteyen araştırmacılara hareket noktası sunmaktadır. Aynı zamanda uluslararası kuruluş ve bazı ülke örneklerinden yola çıkılarak davranışsal kamu politikalarının etkinliğinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Buna göre; çalışmada öncelikle davranışsal iktisat alanı değerlendirilmektedir. Ardından kamu politikaları ve davranışsal kamu politikalarının teorik arka planı üzerinde durulmaktadır. Son olarak; davranışsal kamu politikalarını uygulayan ülkeler ve uluslararası kuruluşların uygulamalarından hareketle davranışsal kamu politikalarının etkinliği ve önemi değerlendirilmektedir.

2. İktisatta Yeni Bir Yön: Davranışsal İktisat

İktisadı diğer disiplinlerle yeniden iç içeleştiren davranışsal iktisat, son dönemde daha popüler olmakla birlikte kökeni 1800'lü yılların ortalarına dayanmaktadır. Adam Smith *Ahlaki Duygular Teorisi*'nde; kayıptan kaçınma, özgecilik, duyguların önemi, irade gücü gibi birçok davranışsal kavrama vurguda bulunmakta ve davranışsal iktisat teorisinin temellerinin çok daha eskilere dayandığı desteklenmiş olmaktadır. Sonrasında Bentham faydanın psikolojik temellerini ortaya koymakta, Edgeworth sosyal tercihler üzerinde çalışmaktadır. Azalan marjinal fayda teorisinin arkasındaki motivasyonun Fechner-Weber kanunu olarak adlandırılan uyarın- algı ilişkisine yönelik deneysel gözlemler olduğu ortaya koyulmaktadır. Azalan marjinal fayda teorisinin iktisadın en temel prensiplerinden biri olduğu ve bu teorisinin uyarın-algı ilişkisine dayandığı üzerinden iktisat ve psikoloji iç içeliği daha net ortaya koyulmaktadır. Aynı zamanda Edgeworth'un azalan marjinal fayda teorisini açıklarken üzerinde durduğu uyum yasası; bugünkü davranışsal iktisatçıların referans bağımlılığı teorisini dayandırdığı adaptasyon yaklaşımı ile benzerlik göstermektedir (Dhami,2016:3; Bruni ve Sugden, 2007:150-152).

1870'li yıllarda gerçekleşen Marjinal Devrim ile firmaların karını, bireylerinse faydalarını maksimize etmeyi hedeflediği varsayımları ortaya atılmıştır. Bu varsayımlar iktisadın yön değiştirerek bölüşüm sorunundan öte kıtlık durumunda en etkin kaynak dağılımının nasıl olacağı sorununa yönelmelerinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Etkin kaynak dağılımı sorunu ile birlikte bireysel kararların tamamı tercih perspektifinden ele alınmakta ve her bir tercihin rasyonel ve optimum olması temel hedef haline dönüşmektedir. İktisat ve psikolojinin kendi yollarına gitmesi gerektiğini ortaya atan Pareto, davranışların akılcı olabilmesi için araçsal olması gerektiğini ortaya

koymakta, araçsallıkla birlikte iktisat teorisi seçim davranışına odaklanmaktadır. Tüm bu gelişmelerden hareketle; Pareto tarafından kullanılan akılcı varsayımlara dayalı iktisat teorisi ortaya çıkmaktadır (Bruni ve Sugden, 2007:157).

Samuelson; açıklanmış tercihler teorisi ile seçim davranışının psikolojik arka planından ziyade davranışın kendisi üzerinde durmaktadır. Samuelson bireyin piyasadaki davranışı üzerinden bireylerin kayıtsızlık haritasını çıkarmaktadır. Burada esas yöntem davranışların gözlemlenmesi olup, bu yolla iktisat; felsefe ve psikolojiden uzaklaştırılmış olmaktadır. İktisadın psikoloji ile bağını koparan bir diğer iktisatçı Cassel'dir. Cassel fiyatların açıklanmasında yalnızca talep eğrisine yönelik varsayımların yeterli olacağını belirtmekte, varsayımlar üzerinden geliştirdiği teorisi ile iktisadi olayların psikolojik olgularla ilişkisini göz ardı etmektedir (Wong, 2006:1-5). Sonuçta; tümünden gelime dayalı, matematik ve modelleme ağırlıklı iktisadın, psikoloji ve diğer disiplinler ile yolu özellikle 1920'lerden sonra tamamen ayırmış olmaktadır. 1920'ler ile 1980'lere kadarki süreçte iktisat teorisi çalışmalarının büyük çoğunluğu rasyonaliteye dayalı modellerin kapsam ve gücünü arttırmayı hedeflemiştir (Hattwick, R., 1989:141; Sincer, E., 2017:33; Dhami, 2016:3; Bruni ve Sugden, 2007:146).

Davranışsal iktisat diğer disiplinlerden bağımsızlaşma süreci sonunda oluşan bu yeni iktisadi anlayışa tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Cartwright (2011) "Peki bu davranışsal iktisat nedir?" sorusuna birbirini tamamlayıcı nitelikteki üç farklı yaklaşımla cevap vermektedir. *Birinci* yaklaşımda Cartwright (2011) davranışsal iktisadi iktisadi davranışları ve bu davranışların sonuçlarını açıklamaya çalışan bilim dalı olarak tanımlamaktadır. Buna göre davranışsal iktisat aracılığıyla bireylerin iyi ya da kötü neyi tercih ettiği belirlenmekte ve daha iyiyi tercih etmeye yönelik yönlendirme yapılmaktadır. Bu yaklaşım davranışsal kamu politikalarının temelini oluşturmaktadır. *İkinci* yaklaşımda davranışsal iktisat; hâkim iktisadi modelleri gerçek bireyler üzerinden test eden ve modellerin işleyen ve işlemeyen taraflarını belirleyerek işlemeyen taraflarını gerçek bireylerden elde edilen sonuçlarla yeniden düzenleyen iktisadi alan olarak tanımlanmaktadır. *Son* yaklaşımda ise; laboratuvar deneyleri kullanılarak psikoloji ve diğer disiplinlerin yaklaşımlarının iktisat teorisine uygulanmasına dayalı alan olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan hareketle davranışsal iktisadın esas gayesinin hâkim iktisat teorisinin yerini almaktan öte teoriyi daha açıklayıcı ve gerçekçi hale getirmek olduğu söylenebilmektedir (Cartwright, 2011:3-4).

Davranışsal iktisat alanı ele alış yöntemlerine ve yaklaşımlarına göre eski ve yeni davranışsal iktisatçılar olarak ikiye ayrılmaktadır. Eski davranışsal iktisatçıların alana katkısı dört alt grupta değerlendirilebilmektedir. İlk grupta Carnegie Okuluna mensup iktisatçılar yer almakta olup Simon, March ve Cyert bunlardan bazılarıdır. Bu okula mensup olanlar kısıtlı firma davranışı, karar alma süreci, sınırlı rasyonalite, tatmin edici tercih ve simülasyonlara odaklanmaktadır. Özellikle sınırlı rasyonalite ve tatmin edici tercihe ilişkin çalışmaları; Simon'u eski davranışsal iktisatçıların öncüsü konumuna

sokmaktadır. Simon; insan beyninin hesaplama yeteneğinin sınırlı olduğunu, insanların bireysel tercih aşamasında belirsizlik ve bilgi eksikliği ile karşı karşıya kaldığını ve bireylerin hedefinin en yüksek düzeyde iyiye ulaşmaktan öte kabul edilebilir düzeyde iyiye ulaşmak olduğunu belirtmektedir Simon'u öncü konumuna sokan bir diğer durum; Simon'un birey davranışlarından ziyade davranışların arkasında yatan gerçek motivasyonun belirlenmesine ağırlık vermesidir (Simon, 1955; Simon 1979).

George Katona'nın öncülük ettiği ikinci grup iktisat psikolojisi araştırmalarına yönelmiş olup tüketici davranışları ve makro iktisadi konulara odaklanmaktadır. Andrews, Lamberton, Malmgren, Marschak, Richardson ve Schakle'dan oluşan üçüncü grup ise örnek vakaların önemi, belirsizlik ve koordinasyon ile ilgili çalışmalara odaklanmaktadır. Son grupta yer alan Kay, Shaw, Earl, Sutton, Tylecote, Loasby v.b. Stirling grubunu oluşturan iktisatçılar eklektizm ve bütünleşme konularına odaklanmaktadır. Bunun yanı sıra Liebenstein da gösterişçi tüketime yönelik çalışmaları ve X- Etkinlik teorisi ile ilk nesil davranışsal iktisatçılar arasında yer almaktadır. X- Etkinlik teorisinde; etkinlik ve rasyonaliteye gerçek insan davranışları üzerinden meydan okuması Liebenstein'i ilk ve önemli davranışsal iktisatçılardan biri haline getirmektedir (Ruben ve Dumludağ, 2015: 42; Sent, 2004:741-742; Frantz vd., 2017:42).

Liebenstein'a benzer şekilde Scitovsky de bireylerin seçici rasyonel olduğunu zaman yanılığsı ve çaba yanılığsı üzerinden ortaya koymakta, bireysel seçimlerin arkasındaki hedef ve motivasyonlar üzerinde durmaktadır. Çok fazla çaba gerektirmeyen basit seçeneklerin tercih edilmesini konfor olarak tanımlayan Scitovsky, konforun süreçte alışkanlık yaptığını ortaya koymaktadır. Uzun vadede başka diğer bağımlılık ve alışkanlıklarla birlikte konforun da bireysel faydayı maksimize edemeyeceğini buna rağmen bireylerin konfor ve alışkanlıklarına bağlı kalmalarının bireylerin her zaman rasyonel olmadıklarının göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır. Neticede tüm bu çalışmaların ortak noktası geleneksel iktisadın temel varsayımlarını kabul etmemeleri ve psikolojiden yararlanarak alternatif yaklaşım geliştirmeye çalışmalarıdır (Frantz, 2020: 61-64)

1970'lerde psikolojide davranışsal karar teorileri ön plana çıkmaktadır. Davranışsal karar teorilerinde yargı ve karar verme davranışlarının açıklanmasında bilişsel araçlardan yararlanılmaktadır. Davranışsal karar teorisine göre; farklı koşullara sahip insanlar kararları hakkında benzer şekilde düşünmekte, dolayısıyla benzer kararlara neden olan yaygın bilişsel becerilere sahip olmaktadır. Bireyler seçimlerini optimumun altında kılan bilişsel sınırlılıklara da sahiptir. Buradan hareketle davranışsal karar verme süreçlerine ilişkin araştırma yapanların temel odak noktası; temel bilişsel becerileri, bilişsel becerilerin yarar ve sınırlılıklarını ve bunların gözlemlenen davranışlara etkisini belirlemeye çalışmaktır. Davranışsal karar verme çalışmalarını yargı ve karar vermeye ilişkin diğer yaklaşımlardan ayıran temel nokta;

rasyonel kararları referans noktası almasıdır. Davranışsal karar teorilerinin temel özelliği gerçek karar davranışlarını rasyonel karar vermenin temel ilkeleri ile sürekli karşılaştırmasıdır. Buna göre rasyonel seçim teorisi davranışsal karar teorileri için temel hareket noktası olmaktadır (Loewenstein ve Angner, 2018: 26-30).

Kahneman ve Tversky davranışsal karar teorilerinin iktisadi çalışmalara entegrasyonunu sağlamaktadır. Eski dönem davranışsal iktisatçıların aksine 1970'lerde Kahneman ve Tversky'nin öncülük ettiği yeni dönem davranışsal iktisat, hakim iktisat teorisini temel almaktadır. Nitekim Kahneman ve Tversky hakim iktisadın rasyonel varsayımından hareket ederek bu varsayımından uzaklaşılacak durumlar üzerinde durmaktadır (Sent, 2004: 743; Kahneman, 2003: 1449). Örneğin ordinal fayda teorisinin değişmezlik ve üstünlük ilkesine dayalı rasyonel bireyin karar verme sürecini değerlendirdikleri çalışmalarından elde ettikleri ampirik bulgulardan yola çıkarak; bireylerin gerçek davranışlarının bu iki ilkedan farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Şöyle ki; gerçekleştirdikleri deneyler aracılığıyla aynı seçim probleminin iki eşdeğer versiyonunda bireylerin tercih sıralamalarının farklı olduğundan hareketle ordinal fayda teorisinin değişmezlik ilkesinden uzaklaşıldığı ortaya koyulmaktadır. Aynı zamanda bireylerin kazanç durumu söz konusu olduğunda riskten kaçınırken, kayıptan kaçınma durumlarında risk sever hale gelmeleri üstünlük ilkesinden sapma olarak değerlendirilmektedir (Gilad vd.,1984:6-7).

Kahneman ve Tversky öncülüğünde yeni dönem davranışsal iktisatçıları gerçekleştirdikleri bu tür deneysel çalışmalar ile bireylerin karar süreçlerinde bilişsel kısa yollara ve ön yargılara başvurduğu üzerinde durmaktadır. Bilişsel kısa yollar vasıtasıyla karmaşık olasılık hesaplarına dayalı karar verme süreçleri basitleşmekte ancak bazı durumlarda sistematik hatalar da oluşabilmektedir. Bu noktada Kahneman ve Tversky bireylerin tercih süreçlerinde başvurdukları kısa yolların doğru anlaşılması durumunda özellikle belirsizlik sürecindeki kararlarda sistematik hataların ortadan kalkacağını ümit etmektedir (Earl, 2017: 16; Kahneman and Tversky, 1974: 1124,1130).

Bugün davranışsal kamu politikalarının öncülerinden biri olan Thaler da bireylerin davranışsal sapmalarına odaklanmaktadır. Thaler yönetsel olarak Kahneman ve Tversky'nin ortaya koyduğu normatif ve tanımlayıcı iktisat ayrımını benimsemektedir. Buna göre, bireylerin nasıl davranması gerektiğini ortaya koyan ve rasyonel davranışları temel alan normatif yaklaşımlardan ziyade gerçekte nasıl davrandığının üzerinde duran deterministik yaklaşıma başvurulması gerekmektedir (Heukelam,2004:170-171). Esasen Thaler davranışsal iktisada ilişkin ilk çalışmalarını yapmadan önce bireylerin rasyonel iktisadi normlara göre hareket etmesi gerektiğini, bunun temel gerekçesinin de kendi iyilikleri olduğunu ortaya koymaktadır. Thaler'ın davranışsal iktisada yönelik ilk çalışmalarından elde ettiği bulgular; gerçekte birey davranışlarının sistematik ve tahmin edilebilir bir şekilde rasyonel iktisat teorisinin temel normlarından uzaklaştığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda; hisse senedi

piyasasındaki sapmalardan tüketici tercihlerine, bireysel tasarruftan organ bağışının yapılabilirliğine kadar birçok alanda çalışma yapmaktadır. Thaler'ın öncülüğünde "Journal of Economic Perspectives" dergisinde 1987-2001 tarihleri arasında 14, 1995-2001 tarihleri arasında üç ve 2001-2015 arasında 4 adet davranışsal sapmaya ilişkin makale yayınlanmaktadır. Thaler'ın davranışsal sapmalara ilişkin makale serileri Kahneman ve Tversky öncülüğündeki yeni dönem davranışsal iktisat teorilerinin temel çekirdeğini oluşturmaktadır (Heukelom, 2017:103-104; American Economic Association,2018).

Davranışsal iktisatçılar aynı zamanda duyguların, değerlerin ve normların tercihlerdeki rolüne ilişkin çalışmalar yapmaktadır. Bireylerin kayıptan kaçınma isteklerinin tercihlerine etkisine yönelik çalışmalar duyguların tercihlere etkisine ilişkin çalışmalara örnek oluşturmaktadır (Etziani,2011:282). Yatırım oyunlarındaki güven ve karşılıklılık davranışları ise bireysel tercihlerde normların etkisini ölçen çalışmalara örnek teşkil etmektedir. Özellikle herhangi bir gruba mensup bireylerin rastgele eşleştirilmesi ile oynanan oyunlarda bir gruba ait olmanın etkisiyle güçlenen sosyal normların güven davranışı üzerindeki etkisi daha belirgin hale gelmektedir (Berg vd., 1995:132).

Davranışsal iktisatçılar kültürler arası kıyaslamaya yönelik çalışmalarla kültürün bireysel tercihler üzerindeki etkisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çevresel etkenlerin bireysel tercihlere etkisine ilişkin çalışmalarında ise küçük topluluklarla üniversite öğrencilerine ayrı ayrı ultimatoyu oyunu oynatmaktadır. Oyunda bireylerin karşı oyuncuya gönderdikleri para miktarı ve karşı oyuncunun kabul/ret düzeyleri kıyaslanmakta ve daha küçük ölçekli topluluklarla üniversite öğrencilerinin davranışları arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmektedir. Farklı topluluklarda yer alan katılımcıların tercihleri kıyaslandığında da benzer farklılığa rastlanması, bireylerin tercih ve davranışlarında içinde yaşadıkları çevrenin etkisi altında olduğunu ortaya koymaktadır (Heukelom, 2014:180-181). Son olarak 2000'li yıllardan itibaren bireylerin sınırlı rasyonaliteleri ve davranışsal sapmalarından hareketle davranışsal iktisat; kendisini babacan bir tavırla iktisat politikalarına tavsiye verir konumda bulmaktadır (Heukelom,2014:172). Thaler tarafından özgürlükçü paternalizm yaklaşımı Camerer vd. (2003) tarafından asimetrik paternalizm olarak ifade edilen bu yaklaşım hali hazırdaki çalışma konusuna da ilham vermektedir (Thaler ve Sunstein, 2013; Camerer vd., 2003).

3. Kamu Politikaları ve Davranışsal Kamu Politikaları

Kamunun alet çantası niteliğindeki kamu politikaları; hükümetin birtakım kamusal hedeflere ulaşmak adına kullandığı yönetim teknikleri olarak tanımlanmaktadır (Tummers vd., 2015: 8). Kamu politikalarının ekonomiye etkisi Smith'ten itibaren birçok iktisadi okulun tartışma gündemi içerisinde yer almaktadır. Alternatif yaklaşımlara karşın hala günümüz politikalarında etkisini devam ettiren hâkim iktisat teorisi; kamu müdahalesinin birtakım negatif dışsal maliyetleri olduğu

üzerinde durmaktadır. Buna karşılık davranışsal iktisatçılar biraz daha gerçekçi bakış açısıyla bireylerin bilişsel sınırlılıklarını göz önünde bulundurarak kamu müdahalesinin gerekliliği üzerinde durmaktadır (Altman,2008: 62). Bilindiği üzere birey davranışları kamu etkisinden bağımsız olmamaktadır. Kamu birtakım yasal ve kurumsal düzenlemeler ve vergilendirme aracılığıyla birey davranışlarını etkilemektedir. Ancak bu etki; bireylerin içselleştirdiği davranış kalıplarının değişiminden ziyade duruma uygun geçici değişimlere neden olmaktadır. Uygulanan düzenlemeler değiştiğinde ise bireyler eski davranış kalıplarına geri dönmektedir. Bu noktada önemli olan bireyleri alışkanlıklarını ve davranış kalıplarını değiştirme konusunda ikna etmektir. Aksi takdirde, kalp krizi geçirme risklerinin yüksek olduğunu bilseler dahi insanlar aşırı yemek yemekte, aşırı sigara ve alkol kullanımına devam etmekte; tasarruf düzeyleri çok düşük kalırken her yıl daha da büyüyen kredi kartı borçları altında ezilmektedir. Bireylerin rasyonel olmayan davranışları kimi zaman bilgi ve görüş eksikliği ve sınırlı bilgi işleme kapasitesi ile açıklanabilmektedir. Ancak bazı durumlarda gerekli bilgi ve bilgi işleme kapasitesine sahip bireyler sırf irade yetersizliğinden ötürü de rasyonel olmayan kararlar alabilmektedir (Dolan vd., 2010:4; Loewenstein ve Haisley, 2008:211-212). Sonuçta bireyler daha rasyonel karar alma noktasında müdahaleye ihtiyaç duymaktadır.

Kişilerin karar verme süreçlerine ilişkin devlet müdahalesi en genel yaklaşımla sert müdahaleler, bilgiye dayalı müdahaleler ve yumuşak müdahaleler olmak üzere üç grup altında değerlendirilebilmektedir. Sert müdahalelerde devlet vergilendirme ya da bazı seçenekleri yasaklama yoluyla bireylerin tercih seçeneklerini değiştirmektedir. Bilgilendirmeye dayalı müdahalelerde bireylere daha bilinçli tercihte bulunmaları için gerekli bilgiyi sunmakta, yumuşak müdahaleler kapsamında ise bireylerin var olan tercih seçeneklerine dokunulmamakta ancak dürtme yoluyla bireylerin var olan seçenekleri algılama biçimi dönüştürülmeye çalışılmaktadır (Arad ve Rubinstein, 2018:311-312).

Neo liberal iktisat teorisinin politika oluşturma araçları; tercihe dayalı politikalar, bilgiye dayalı politikalar, finansal teşvikler ve vergilendirme ve sübvansiyona dayalı düzenleyici politikalar. Davranışsal iktisat teorisine dayalı davranışsal kamu politikalarının politika oluşturma araçları ise; dürtme, davranışsaldan esinlenilmiş bilgiye dayalı politika ve davranışsaldan esinlenilmiş finansal teşviklerdir. Neo liberal iktisat teorisine dayalı politika oluşturma araçlarından tercihe dayalı politikalarda vatandaşlara ilgili politikaya ilişkin kendileri için en iyi alternatifi seçebileceği çok fazla seçenek sunulmaktadır. Örneğin; Bush döneminde ABD sağlık politikası kapsamında özel sağlık şirketleri tarafından vatandaşlara çok çeşitli ilaç planlama seçeneği sunulmaktadır. Bu politikaya göre ne kadar çok alternatif sunulursa vatandaşların kendileri için en iyi alternatifi seçmeleri o kadar mümkün olmaktadır. Hâlbuki davranışsal iktisatçılara göre çok seçenek, tercih yapma sürecini çok fazla çaba

harcanan, yorucu ve kaygı verici bir alan haline getirmekte ve vatandaşların daha kötü tercihlerde bulunmasına sebep olmaktadır. Davranışsal iktisatçılar çok seçenekten ötürü insanların tavsiyeye ihtiyaç duyduğuna, başlangıçta kendisine atanmış duruma bağlı kaldığına diğer insanları taklit etme davranışı sergilediğine vurguda bulunmaktadır (Galizzi, 2017:419). Buradan hareketle davranışsal kamu politikalarının uygulama yöntemlerinden bir diğeri de varsayılan seçenekler yöntemi olmaktadır.

Varsayılan seçenekler yönteminde; bireylere sorulmaksızın bireyler herhangi bir seçeneğe dahil edilmektedir. Bireylerin mevcut durumlarını değiştirme konusunda atalet eğilimi taşıması ve başkalarını taklit etme sezgisel yanlılıkları bu uygulamanın teorik altyapısını oluşturmaktadır. Aynı zamanda bireylerin referans noktalarına göre karar verme ve kayıptan kaçınma davranışı sergileme eğilimi de varsayılan seçenekler yönteminin alt yapısını oluşturmaktadır. Şöyle ki; bireysel emeklilik sistemine otomatik olarak katılma durumunda emeklilik sonrası için bugünkü harcamalardan fedakârlık edilmiş olmaktadır. Bu durumda referans noktası emeklilik sonrası gelir düzeyi olmaktadır. Bu referans noktasına göre bireysel emeklilik sisteminden ayrılma kararı, referans noktası olarak alınan gelecekteki gelirden vazgeçme anlamı taşımaktadır. Buna göre; kayıptan kaçınma eğilimine sahip bireyler gelecekteki gelir düzeylerini kaybetmeyi göze alamayarak otomatik olarak dâhil oldukları bireysel emeklilik sisteminde kalmayı tercih etmektedir (Johnson ve Goldstein, 2013: 417, 421, 422).

Davranışsal iktisatçılar gerçekleştirdikleri deneylerle devletin bireyleri daha rasyonel karar vermeye yönlendirmesinin gerekliliğini ve bunun uzantısında dürtme yaklaşımını ortaya koymaktadır. Dürtme; ekonomik teşvikleri önemli büyüklükte etkilemeksizin ve tercih seçeneklerini yasaklamaksızın birey davranışlarının tahmin edilebilir şekilde değiştirilmesine karşılık gelmektedir. Dürtme aracılığıyla seçim mimarları irade yetersizliğine sahip bireylere tercihlerini gerçekleştirme konusunda yardım etmektedir. Aynı zamanda farklı tercihlerle karşı karşıya kaldıkları durumda bireylere tercihlerini oluşturma konusunda yardımcı olmakta, bireylerin karşılaşmış oldukları her bir tercihin maliyet ve avantajlarını değerlendirme yöntemlerini değiştirmektedir (Madrian, 2014:676). Davranışların değişimine ilişkin herhangi bir müdahalenin dürtme olabilmesi için müdahalenin dayatılmaması, basit olması ve müdahaleden kaçınmanın maliyetinin düşük olması gerekmektedir. Buna göre abur cubur tüketiminin yasaklanması dürtme olmazken, sağlıklı gıdaların göz seviyesine yerleştirilmesi dürtmeye karşılık gelmektedir (Thaler ve Sunstein, 2013: 17; Hansen, 2016:5).

Thaler ve Sunstein (2013)' in tanımladığı dürtme kavramı bireylerin yanlı ve sınırlı bilişsel kapasiteye sahip olmasını temel almaktadır. Kahneman (2011)' ın belirttiği üzere bireylerin yargılama ve karar verme sürecinde otomatik sistem ve çabalayan sistemin etkisi altında kalması dürtme kavramının temellerini atmaktadır. Otomatik sistem / çabalayan sistem ayrımı iktisadi insan ile gerçek insanın farklılığını açıklamaktadır.

Buradan yola çıkarak Hansen (2016) iktisadi insan varsayımı altında göz ardı edilen gerçek insan davranışlarının dürtme yoluyla değiştirilmesinin hedeflendiğini ortaya koymaktadır. Hansen (2016)'a göre dürtmeye; bireysel ve sosyal kararların dayandığı bilişsel sınırlılıklar, bilişsel yanlılıklar, bilişsel rutinler ve alışkanlıklardan ötürü ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla, dürtme planlanırken de bilişsel sınırlılıklar, bilişsel yanlılıklar, bilişsel rutin ve alışkanlıklardan hareket edilmektedir (Hansen, 2016:7-9,11; Kahneman, 2011). Örneğin bilişsel yanlılıklardan biri olan bireylerin karar verme süreçlerinde çerçeveleme yönteminin etkisinde kaldıklarından yola çıkılarak; kamu kuruluşlarının kabul ettirmek istedikleri projeleri, kabul düzeyini arttırmak adına akla uygun bir çerçevede topluma sunması gerektiği ortaya atılmaktadır (Gilad vd., 1984:7).

Seçimlere katılım düzeyinin arttırılmasını hedefleyen politika kapsamında dahi çerçeveleme etkisinin göz önünde bulundurulması hedefe ulaşılmasını sağlamaktadır. Oy kullanmanın önemi vurgulanırken; vurgu oy kullanan biri olma üzerinden yapıldığında seçime katılma düzeyi, oy davranışı vurgulandığında seçime katılma düzeyinden yüksek olmaktadır (Bryan vd., 2011:12653, 12654). Bilişsel sınırlılıkların anlaşılmaya çalışıldığı noktada Etziani (2011)'in yaklaşımı önemli referans noktalarından biri olmaktadır. Etziani (2011) rasyonalitenin rasyonel ya da irrasyonel olmak gibi iki değerli değişkenden öte sürekli değişken olarak ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Buna göre kişinin rasyonalite düzeyi, %92 rasyonel gibi, oransal olarak ortaya koyulabilmektedir. Bu yolla bazı çalışmalarda %92 rasyonel davranan bireylerin başka çalışmalarda neden %12 rasyonel davrandığının, yani rasyonalitenin belirleyicilerinin neler olduğunun değerlendirilmesi mümkün olmaktadır. Rasyonaliteyi oransal olarak değerlendirerek kamu politikalarının etkinliğinin arttırılabileceği üzerinde durulmaktadır (Etziani, 2011:281-282).

Neoliberal teori öncülüğündeki bilgiye dayalı politikaların temel hareket noktası; bireylere daha fazla ve çok daha iyi bilgi sunulduğunda kendileri için en iyi tercihleri yapacakları olmaktadır. Dolayısıyla bu tür politika aracında devlet bireylere ve özellikle tüketicilere bilgi sunmakta ve kendileri için en iyi tercihte bulunmalarını beklemektedir. Davranışsal iktisatçılara göre ise tek başına bilgi sunmak bireylerin arzulanan davranışları sergilemesine sebep olmamakta, çok fazla bilgi sunmanın istenmeyen yayılma etkisine yol açtığı belirtilmektedir. Davranışsal kamu politikacılarına göre bu tür politika aracının etkinliği bilginin türü ve sunulma şekline bağlı olmaktadır. Davranışsal iktisatçıların bilgiye dayalı dürtme olarak ifade ettikleri yöntemle bilginin dikkat çekici ve anlaşılır olması adına; basit, güçlü ve standardize bir şekilde sunulması gerektiği belirtilmektedir (Galizzi, 2017:419; Bhargava ve Lowenstein, 2015:398-399).

Bir diğer kamu politikası aracı olan finansal teşvik politikasında; bireylere gerçekleştirdikleri davranışsal değişiklik karşısında parasal teşvik sağlanmaktadır. İktisatçıların şartlı nakit transferi olarak adlandırdığı bu duruma sigarayı bırakanlara 100 pound ödenmesi, ya da herhangi bir profesyonel gelişim kursunu tamamlayanlara

50 pound ödenmesi örnek gösterilebilmektedir. Finansal teşvik politikasının vergi veya sübvansiyonla karıştırılmaması gerekmektedir. Vergi ve sübvansiyon aracılığıyla da davranış değişikliğinin teşvik edilmesi planlanmakla beraber, buradaki teşvik miktarı piyasa fiyatlarına yansıtılmaktadır. Davranışsal kamu politikaları kapsamında; davranışsaldan esinlenilmiş finansal teşvik politikasında ise bireylerin önyargıları göz önünde bulundurularak teşvik politikaları dizayn edilmektedir. Esasen bu tür politikalar dürtme uygulamaları olarak değerlendirilebilmektedir (Galizzi, 2017:420; Parke vd., 2011:292-293).

Davranışsal kamu politikaları açısından önemli bir diğer yaklaşım davranışsal yayılmadır. Davranışsal yayılma; herhangi bir davranıştaki değişimin, sonradan ortaya çıkan başka bir davranış üzerindeki gözlemlenebilir ve nedensel etkisi olarak tanımlanmaktadır. Davranışsal yayılmaya göre sulamaya sınırlandırma getirmeye ilişkin herhangi bir politika suyun muhafaza edilmesinin yanı sıra geri dönüşüme duyarlı davranış kalıbının geliştirilmesine de yol açmaktadır. Davranışsal yayılmanın kamu politikaları açısından önemi; politika yapıcı tarafından yapılan küçük bir müdahalenin birden çok davranış değişikliğine yol açması, dolayısıyla arzu edilen tüm davranışsal değişikliklerin maliyet etkin bir biçimde gerçekleşiyor olmasıdır (Galizzi ve Whitmarsh, 2019:1-2).

Davranışsal iktisadın kamu politikalarındaki rolü ve bugünkü modern hükümet düzenlemeleri refah devletin özgürlükçü ataerkil devlete dönüşümü üzerinden değerlendirilebilmektedir. Ataerkil yaklaşım; refah düzeyini arttırmak adına kişilerin seçim özgürlüklerinin kısıtlanabilmesi anlayışına dayanmaktadır. Bireylerin kendileri için en iyi olanı belirleme yeteneğinin zayıf olduğu ve konuya hâkim birilerinin bu noktada bireye yardım etmesi gerektiği üzerinden hareket edilmektedir. Davranışsal kamu politikaları ile kişilerin seçim özgürlüklerinin kısıtlanması kadar sert bir uygulama yapılmamaktadır. Seçim özgürlükleri kısıtlanmaksızın, kendileri için en iyi olanı tercih etme konusunda sınırlı rasyonel bireylere destek verilmektedir. Devlet yalnızca bireyin seçim yapacağı alanı şekillendirmekte ama son kararı bireyin kendisine bırakmaktadır. Şekillendirme esnasında da çerçeveleme etkisi gibi, bireysel yanlılıklardan yararlanmaktadır. Bu yeni özgürlükçü ataerkil devlet yaklaşımında sizin için en iyisini biz biliriz mottosu, sizin en iyisini düşünmenize ve seçmenize yardım edebiliriz' e dönüşmektedir (Kapeliushnikov, 2015: 82, 89,91; Ekonomi Bakanlığı, 2018: 84; Arad ve Rubinstein, 2018:312). Hagman vd. (2015) dürtmeyi; bireyi destekleyen dürtme ve toplumu destekleyen dürtme olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Bireyi destekleyen dürtme yaklaşımında daha önce belirtildiği üzere bireyler kendileri için en iyi tercihi seçmeye yönlendirilmekte ve irrasyonel davranışlar sergilemekten alıkoymaktadır. Bu tür dürtme anlayışı özgürlükçü paternalist devletin müdahale tarzına karşılık gelmektedir. Toplum destekleyen dürtme yaklaşımında ise bireyler kendileri için iyi olandan ziyade, toplum açısından iyi olan seçeneğe yönlendirilmektedir. Bireyleri otomatik olarak bağışta bulunma seçeneğine dahil etme ve kendilerine arzu ettiklerinde bağış

yapmaktan vazgeçme hakkı tanımaya ilişkin bir dürtme uygulaması toplumu destekleyen dürtmeye örnek oluşturmaktadır. Bu tür bir dürtme uygulaması bireyin fayda maksimizasyonunu sağlamayabilirken toplumun fayda maksimizasyonunu sağlamakta ve toplumu bireyin önüne koymaktadır. Buradan hareketle etkin bir davranışsal kamu politikasının özgürlükçü paternalistik devlet anlayışının yanı sıra toplumu destekleyen dürtme yaklaşımını da bünyesinde barındırması önem kazanmaktadır (Hagman vd.,2015:440-442)

4. Dünya’da ve Türkiye’de Davranışsal Kamu Politikaları Uygulamaları ve Davranışsal Kamu Politikasının Değerlendirilmesi

Davranışsal yaklaşımların kamu politikalarına uygulanması dünyada ve Türkiye’de her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Hükümetler var olan kamu politikaları yerine ya da var olan kamu politikalarının tamamlayıcısı olarak davranışsal yaklaşımları kullanmakta olup bu yolla birey davranışlarını politika hedeflerine uygun biçime dönüştürmeyi hedeflemektedir. Birçok ülkede, yasal düzenlenmelerde ve kamu kuruluşlarının faaliyetlerinde davranışsal ilkelerden yararlanılmakta, çoğu zaman hükümetin destek ve yönlendirmesiyle davranışsal iç görü takımları kurulmaktadır. İngiltere daha davranışsal iç görü takımını kurmadan, tüketici ve rekabet kanununun yürütülmesinden sorumlu Adil Ticaret Ofisi çalışmalarında davranışsal ilkelerden yararlanmaya başlamıştır. 2010 yılında da İngiltere’nin Kabine İşleri Başkanlığı Örgütlenmesi içerisinde yer alan Davranışsal İç görü Takımı kurulmuştur. Davranışsal İç görü Takımı üç temel hedef üzerinden hareket etmektedir. Bunlar; en azından iki temel politika alanının dönüştürülmesi, İngiliz Hükümeti politikalarında davranışsal yaklaşımların yaygınlaştırılması ve bu esnada ortaya çıkan maliyetin on katının geri kazanılmasıdır. Davranışsal kamu politikalarında iki temel yönlendirici prensip üzerinden hareket edilmektedir. Bunlar; Thaler’ın dürtme yaklaşımında da üzerinde durduğu pozitif sosyal etki yaratılması ve davranışsal müdahalelerin etkilerinin değerlendirilmesidir. Davranışsal müdahalelerin etkilerini değerlendirmek adına rastgele kontrollü deneyler yapılmaktadır (Benartzi vd., 2017:1041; Matjasko vd., 2016:14-15).

Davranışsal İç görü takımı gerçekleştirdiği deneyler sonucunda; kamu sağlığı, istihdam, vergi kaçırmayı önleme, tüketici politikaları, cezaları ödeme, enerji koruma ve bağış konularındaki davranışsal müdahalelerde başarı sağlanabileceğini ortaya koymaktadır (Sanders vd., 2018:145). Bireylerin bireysel emeklilik sistemine otomatik olarak dahil edildiği ve sistemden ayrılmanın ekstra başvuru gerektirdiği uygulama ile 2012 yılı itibariyle, İngiltere’de çalışan yaklaşık beş milyon kişinin daha emeklilik için tasarruf etmeye başlaması davranışsal müdahalelerin başarısına örnek oluşturmaktadır. 2016 yılı itibariyle İngiltere’de otomatik katılım sistemi birçok çalışma alanında yaygın hale gelmiştir. Küçük işletmeler ve hatta bakıcılar ve temizlikçiler gibi günü birlik çalışanlar bile otomatik katılım sistemine dahil olmaktadır (Halpern ve

Sanders, 2016:54). Davranışsal İç görü Takımı'nın çalışmalarının yanı sıra 2013 yılında İngiltere'de finansal hizmetlerin düzenlenmesi adına Finansal Yürütme Otoritesi kurulmuştur. Otoritenin faaliyet ve düzenlemelerinde davranışsal ilkeler etkili olmaktadır. Buna göre otorite; davranışsal yaklaşımlardan yararlanarak firma davranışlarını değerlendirmekte, politika kurallarını oluşturma ve rehberlik faaliyetlerinde bulunmakta ve müşteriler ile iletişimi yeniden düzenlemektedir (Lunn, 2914: 32).

İngiltere'nin Davranışsal İç görü Takımı aynı zamanda davranışsal kamu politikalarına ilişkin diğer ülkelerde gerçekleştirilen programlara da destek vermektedir. Örneğin; Davranışsal İç görü Takımı'nın öncülüğünde Kosta Rika Cumhuriyeti ve Polonya'da vergi uyumu programı gerçekleştirilmiştir. Program kapsamında Kosta Rika'da; vergi dairesinde e-posta adresi ve üçüncü şahıs bilgileri bulunan 12.515 firmadan kontrol grubunda yer alanlara herhangi bir hatırlatma maili gönderilmezken, deney gruplarından birine davranışsal hatırlatma maili gönderilmiş, diğer gruba ise davranışsal hatırlatma mailinin yanı sıra bir başka firmanın işlemlerine ilişkin detaylı bilgi sunulmuştur. Neticede davranışsal hatırlatma e-postaları vergi beyannamelerini %11,5'ten %32,5'e yükseltirken, hatırlatma mailine ek olarak bir başka firmanın işlemlerine ilişkin detaylı bilgi verildiğinde ise vergi beyanname oranı %34'e çıkmıştır. Polonya'da gerçekleştirilen vergi uyumu programı kapsamında ise Lubuskie ve Wielkoposkie bölgelerinde yer alan 31929 vergi mükellefinden bazılarında hiçbir hatırlatma yazısı gönderilmemişken, bir kısmında Polonya vergi dairesinin resmi hatırlatma yazısı, bir kısmında da davranışsal yaklaşımlardan hareketle oluşturulan hatırlatma yazısı gönderilmiştir. Sonuçta davranışsal hatırlatma yazısı vergi ödeme düzeyini %17 oranında arttırırken, Polonya vergi dairesinin hatırlatma yazısı %8 oranında arttırmıştır (BIT, 2016:9, 67-69).

İngiltere Davranışsal İç görü Takımı'nın (DİT) en etkili küresel ortağı Güneydoğu Avustralya Bölgesi Hükümeti'dir. Bu ortaklık çerçevesinde DİT 2012 yılı itibarıyla; Başbakanlık birimi ve Kabine'nin kendi Davranışsal İç görü Birimi'ni kurmasına yardımcı olmaktadır. Güneydoğu Avustralya Bölgesi Davranışsal İç görü Birimi ile yaptıkları çalışmalara; FİTBİT takipçilerinin günlük aktivitelerine ilişkin kişisel bilgi sunma yoluyla takipçilerin günlük aktivite miktarının arttırılması örnek gösterilebilmektedir. Buna göre özellikle daha az günlük aktivite yapanlarda, kişiye özel bilgilendirme yoluyla genel bilgilendirme söz konusu olduğundaki 1800 adım sayısını 2646'ya çıkarmak mümkün olmaktadır (BIT, 2016: 77-78).

Davranışsal kamu politikaları bağlamında ABD değerlendirildiğinde; ABD' in 2009 yılında kredi kartı yasası ve sonrasında uygun bakım yasasının düzenlenmesinde davranışsal yaklaşımları temel aldığı görülmektedir. Uygun bakım yasası kapsamında ABD'nin sağlık bakım hizmetlerinde reform yapılması planlanmaktadır. Bu kapsamda davranışsal ilkelerden yararlanılarak besin ve enerji ile alakalı ürün etiketlemelerinde

düzenlemeler yapılmakta, emeklilik planlaması ve eğitim planlaması ile alakalı ürün açıklamaları düzenlenmekte, tüketicilerin tercihlerini iyileştirmek adına tüketiciye özel bilgi sunulmakta, sosyal güvenlik ödemelerini arttırmaya yönelik yeni metod geliştirilmekte ve işyeri temelli emeklilik planı düzenlenmektedir (Lunn, 2014: 26). Aynı zamanda davranışsal kamu politikalarına yönelik olarak, 2015 yılında ABD’de Sosyal ve Davranış Bilimleri ekibi kurulmuştur. Ekibin çalışmaları; düşük gelir düzeyine sahip ailelere çocuk eğitimi, sağlığa uygun davranış geliştirme ve aile içi şiddete yönelik olmaktadır (Ly ve Soman, 2013: 14). Aynı yıl yayınlanan kanun hükmünde kararname ile federal kurumlar davranışsal yaklaşımları programlarına dâhil etmektedir. ABD Yönetim ve Bütçe Dairesi, devlet kurumlarını düşük maliyetle federal politika ve programların etkinliğini arttıracak müdahaleleri deneyimleme konusunda yönlendirmektedir. ABD Ulusal Sağlık Enstitüsü davranış değiştirme biriminin gelişimini desteklemiş olup bu noktada davranışsal iktisat temelli müdahalelere öncelik verilmektedir (OECD, 2017: 23-24; Matjasko vd., 2016: 14; Codagnono vd., 2014:51).

Benzer biçimde; ABD Tarım Bakanlığı çocuk beslenmesine yönelik Cornell Davranışsal İktisat Merkezini kurmuştur. Merkez aracılığıyla çocukların beslenmesi ve davranışsal iktisada yönelik araştırmaların yaygınlaştırılmasına öncülük edilmektedir. Bu bağlamda çocukların okullarda daha sağlıklı gıdaları tüketmesini teşvik etmeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. İktisatçılarla sosyal psikologların bir arada yürüttükleri çalışmalarda bireylerin tercih süreçlerinde; ürünlerin sunulmuş şekli, karar verme sürecinde ne kadar çaba harcamak zorunda olduklarından, tercih esnasındaki teşviklerden ve görsel ve duyuşal işaretlerden etkilendikleri ortaya koyulmaktadır. Bu bağlamda çocuklara kantinde sunulan başlangıçtaki tüketim seçeneği içerisinde az yağlı sütün koyulması, salata barının çocukların sürekli geçtiği yolun üzerine kurulması gibi uygulamalarla sağlıklı gıdaların tüketiminin artırılması uygulamaları yapılmaktadır (Ly ve Soman, 2013: 14; Guthrie, 2019).

Türkiye de kamu politikalarında davranışsal ilkelere başvurmakta ve davranışsal kamu politikası uygulayan ülkeler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda gerçekleştirilen en önemli kurumsal adım 2018 tarihinde Ekonomi Bakanlığı’na bağlı İhracat Genel Müdürlüğü bünyesinde Davranışsal Kamu politikaları ve Yeni Nesil Teknolojiler Dairesi kurulmasıdır. Daire; Ekonomi Bakanlığı’nın ihracata yönelik devlet destekleri hakkında farkındalık yaratılması ve ihracata yönelik devlet desteğine başvuran firma sayısının artırılması ile Ekonomi Bakanlığı tarafından sağlanan ihracata yönelik devlet destekleri kapsamında firmaların eksik belge tamamlama sürelerinin kısaltılmasına yönelik rastgele kontrol deneylerine dayalı çalışmalar yapmıştır. Çalışma sonuçlarına ilişkin verilere tam olarak ulaşılacakla birlikte, bakanlığın ön çalışma bulguları davranışsal müdahalelerin etkinliğini destekler nitelikte olmaktadır. (Ekonomi Bakanlığı, 2018:21,108-123).

Türkiye’de aynı zamanda; TEPAV ve Dünya Bankası işbirliğiyle kadınların emek piyasasındaki dezavantajlı konumlarını azaltmayı ve sosyo duygusal becerilerin işveren tercihinin ve sosyo duygusal becerilerin dikkate alınmasında cinsiyetler arası eşitliğin bulunup bulunmadığının tespit edilmesini amaçlayan deneysel çalışmalar yapılmaktadır. Orman Su İşleri Bakanlığı’nın öncülüğünde 23 milyon vatandaşa Cumhurbaşkanlığı’nın kendi el yazısı ve imzasıyla gönderilen ve devletin ağaçlandırma konusundaki çabalarını rakamlarla anlatan mektup ve beraberinde gönderilen ve vatandaşlara kendilerine de sorumluluk verildiği duygusunu uyandıran karaçam tohumu; çevreye yönelik davranışsal kamu politikalarına örnek oluşturmaktadır. Aynı zamanda 2017 yılından itibaren uygulanan bireysel emeklilik otomatik katılım sistemi; varsayılan seçenekler yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen davranışsal kamu politikalarına örnek oluşturmaktadır. Sisteme dahil edilen 7,5 milyon kişiden 3,9 milyonunun sistemde kalmış olması önemli bir başarı göstergesi sayılmaktadır (Ekonomi Bakanlığı, 2018:123-128). Aydın Büyükşehir Belediyesi Ulaşım ve Daire Başkanlığı’nın projesi ile Aydın’da yaya geçitleri üç boyutlu biçimde boyanmış ve bu yolla sürücülerin hızlarının düşürülmesi sağlanmıştır. Aynı zamanda bireyleri merdiven kullanmaya teşvik etmek amacıyla İzmir metrosunda her bir basamağa merdiven kullanılması durumunda harcanacak kalori miktarı yazılmıştır. İzmir ve Aydın’da gerçekleştirilen uygulamalar; yerel düzeydeki davranışsal politika örneklerini oluşturmaktadır (Erdoğan ve Karagöl, 2019; Altıntaş ve Mercan, 2019: 45). Neticede ABD, İngiltere ve Türkiye dışında Avustralya, Kanada, İtalya, Danimarka, Fransa, Almanya, Hollanda, Singapur, Hindistan, Meksika, Endonezya, Katar, Kenya, Kuveyt, İsrail, İsveç, Yeni Zelanda, Çin, Brezilya, Jamaica, Birleşik Arap Krallığı, İrlanda gibi ülkeler de davranışsal kamu politikalarına başvurmaktadır. Zamanla davranışsal kamu politikaları küresel ölçekte yaygınlaşmaktadır. 2018 yılı itibarıyla dünya genelinde en az 202 kamu kuruluşu kamu politikalarında davranışsal iç görüleme başvurmuştur (Zeina vd, 2018:7; Halpern ve Sanders, 2016: 62).

Ülkeler DİT’ in öncülüğünde kurdukları davranışsal iç görü birimleri aracılığıyla kamu politikalarını dönüştürürken, uluslararası kuruluşlar da bu sürece eşlik etmektedir. 2009 yılında Avrupa Komisyonu tüketici hakları yönergesinde; rastgele atanılan seçeneklerin tüketici üzerindeki etkisini göz önünde bulundurmaktadır. 2010 yılında Sağlık ve Tüketici Genel Müdürlüğü, perakende yatırım hizmetlerinde tüketici kararlarına yönelik çalışmada; çeşitli yatırım seçenekleri arasında tercihte bulunma durumundaki tüketici tercihlerini gözlemlemektedir. Bilişsel yanlılıkları referans alan çalışma sonucunda; ürünlere ilişkin bilgilerin basitleştirilmesi ve standartlaştırılmasının farklı ürünler arasındaki tercih sürecinin etkinliğini arttırdığı ortaya koyulmaktadır. Çalışmanın başarılı olması ile beraber Avrupa Komisyonu, davranışsal çalışmaların gerçekleştirilmesine ilişkin çerçeve sözleşmesi hazırlamakta, bu yolla davranışsal iç görülerin AB’nin politika yapım sürecinde uygulanması kolaylaştırılmış olmaktadır (Del Balzo,2015: 17). 2012 yılı itibarıyla Avrupa Komisyonu davranışsal deneylerden

yararlanarak politika seçeneklerini değerlendirmekte ve test etmektedir. Avrupa Komisyonu Ortak Araştırmalar Merkezi'ne bağlı Öngörü ve Davranışsal İç gözü Birimi kurulmuştur. Davranışsal İç gözü Birimi'nin 2016 yılı değerlendirmesine göre davranışsal politika girişimleri genellikle; rekabet, tüketicinin korunması, istihdam, enerji, çevre, sağlık, finans, vergilendirme ve ulaşım alanlarında olup bütün AB ve EFTA ülkelerini kapsamaktadır (OECD, 2017: 18; Codagnono vd., 2014:52)

Dünya Bankası da Küresel İç gözü girişimi kapsamında takım kurmuş olup, DB politikalarına davranışsal yaklaşımları entegre etmektedir. 2015 yılında yayınlanan Dünya Kalkınma Raporu'nda; yoksulluk döngüsünü kırma, istihdamı artırma ve çocukların aşılama düzeyini arttırmada davranışsal politikaların etkinliği değerlendirilmektedir (Shankar ve Foster, 2016:2). Dünya Bankası davranışsal kamu politikası uygulayan ülke örneklerinden hareketle davranış biliminin kamu politikalarına uyarlanmasına ilişkin olarak; yapılandırılmış yaklaşım ve organik ve insana dayalı yaklaşım olmak üzere iki temel yaklaşım üzerinde durmaktadır. Yapılandırılmış yaklaşımda kurum içerisinde konu ile alakalı bir birim veya takım kurulmakta ve o kurumun organizasyon yapısının bir parçası olmaktadır. Avustralya Hükümeti'ne bağlı Davranışsal İktisat Takımı yapılandırılmış yaklaşıma örnek oluşturmaktadır. Organik ve insana dayalı yaklaşımda ise herhangi bir dış ortağın desteği olsun ya da olmasın kurum içerisinde çalışan bireyler davranışsal müdahalelerde bulunmaktadır. Singapur'daki Sosyal ve Aile Kalkınma Bakanlığı da bu yaklaşıma örnek oluşturmaktadır (Zeina vd., 2018:7). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, OECD ve Dünya Ekonomik Forumu da politika oluşturma sürecinde davranışsal ve deneysel yaklaşımlardan yararlanan uluslararası kuruluşlar arasında yer almaktadır. Bu uluslararası kuruluşlar; doğrudan yatırımlar, zirve toplantıları, örnek uygulamalar ve yayınlar aracılığıyla özellikle Orta ve Latin Amerika, Orta ve Doğu Avrupa Afrika ve Güney Asya ülkelerinde davranışsal politikaları yaygınlaştırmaktadır (Halpern ve Sanders, 2016: 62). Davranışsal kamu politikalarının dünya genelinde yaygın hale gelmesinde; UNICEF, USAID, Dünya Bankası, IMF gibi uluslararası kalkınma kurumları, uluslararası sivil toplum kuruluşları, yardım kuruluşları, yarı kamusal kurumlar ve uluslararası firmalar etkili olmaktadır. 2018 yılı itibariyle yalnızca İngiltere Davranışsal İç gözü Takımı birçok ülkede 780'den fazla projeye imza atmakta ve en az 400 tane rastgele kontrol deneyi yapmaktadır (BIT, 2018:7).

Hali hazırdaki çalışmanın sınırlılığı dolayısıyla çok küçük bir kısmı detaylandırılmakla birlikte bugün; vergi borcunun ödenmesi, el yıkamanın teşvik edilmesi, HIV/AIDS'in önlenmesi, aşılama programları, bağışta bulunma, sıtmayı önleme, sağlıklı hamilelik girişimi, gübre kullanımı, gençlerin yetkilendirilmesi, bebek emzirme düzeyinin yükseltilmesi, kanser hastalarına erken teşhis yapılabilmesi, emeklilik tasarrufu, kolluk kuvveti reformu, otomatikleştirilmiş banka tasarrufu, okullarda şiddetin önlenmesi, eğitimi ve becerisi yüksek öğretmenlerin kırsal alanda

çalışmalarının teşvik edilmesi, Tüberküloz ile mücadele edilmesi, enerji tasarrufu, borçların geri ödenmesi ve organ bağışi gibi birçok alanda arzu edilen sonuçlara ulaşmada davranışsal iç görümlere başvurulmaktadır (Whitehead vd., 2014: 23, 24, 27, 28, 29; BIT, 2018). Davranışsal yaklaşımlar nasıl uygulanıyor sorusunun cevabı da ülkelere göre farklılık göstermektedir. Bazı birimler politikanın oluşturulmasından uygulama sürecine kadarki süreçlerin tamamında davranışsal yaklaşımlardan yararlanırken, bazıları politika tercihi aşamasındaki varsayımların değerlendirilme sürecinde davranışsal yaklaşımlara başvurmaktadır. Bazı birimlerse deneysel yaklaşımlara başvurarak, rastgele kontrol deneyleri, saha deneyleri ve doğal deneyler üzerinden kamu politikalarına davranışsal boyut kazandırmaktadır (Zeina vd., 2018:8).

Dünyadaki davranışsal kamu politikası uygulamalarından yola çıkarak; davranışsal kamu politikalarının kamu politikalarının etki alanını genişlettiği ve eş zamanlı olarak da maliyet azalışına yol açtığı ortaya koyulabilmektedir. Geleneksel kamu politikaları, daha soyut ve idealize edilmiş koşullardaki rasyonel ve araçsal tercihleri temel almakta iken davranışsal kamu politikaları gerçek hayata ilişkin faktörleri göz önünde bulundurmaktadır. Bu durum davranışsal kamu politikaları aracılığıyla kamu politikalarının etki alanının genişlemesine neden olmaktadır (Kuehnhanss, 2019: 15). Gerçek hayata ilişkin faktörleri ve bu bağlamda bireylerin tercih sürecindeki yanlılıkları ve kısa yolları göz önünde bulundurmasının yanı sıra, uygulanan politikanın etkinliğini rastgele kontrol grupları aracılığıyla test etmesi ve diğer politika araçlarıyla birlikte rahatlıkla kullanılabilir olması; davranışsal kamu politikalarını yenilikçi politikalar kategorisine dahil etmektedir (Tummers, vd., 2015:10).

5. Sonuç

Kamu politikaları genel olarak, toplum refahını iyileştirmek adına devletin koymuş olduğu kanunlar, düzenleyici tedbirler ve müdahaleler olarak tanımlanmaktadır. Kamu politikalarının başarısı gerçek birey davranış ve tercihlerinin anlaşılmasına bağlı olmaktadır. İktisadi bireyin aksine bireyler gerçek hayatta kendilerine uzun vadede refah sağlayacak tercih ve davranışlarda bulunamamaktadır. Bunda; Kahneman'ın da belirttiği üzere bireylerin tercih etme durumunda kaldıklarında genellikle otomatik düşünme yöntemini kullanmaları etkili olmaktadır. Aynı zamanda bireyler atalete yenik düşmekte, alışkanlıklarına takılıp kalmakta ve sürekli ertelemektedir. Buradan hareketle kamu politikalarının insan doğasının karmaşık yapısını referans alması oldukça önem taşımaktadır. Karmaşık insan doğasına dayalı birey davranışları genellikle bilinç dışı, otomatik ve duygu odaklı olmaktadır. Dolayısıyla uygulanacak kamu politikalarının maddi teşvik ve yasaklardan ziyade bilinçaltını dürtme, akranları aracılığıyla ikna etme ve toplumsal pazarlama gibi davranışsal yöntemlere dayalı olmasının daha etkili olacağı düşünülmektedir.

Thaler'in çaktırmadan dönüştürücü seçim mimarı kavramından ilham alan davranışsal kamu politikaları aracılığıyla; birey davranışlarını yönlendirmeye ve

istenilen sonuçlara ulaşmaya katkı sağlamanın yanı sıra, daha gerçekçi ve etkili politika ve programlar oluşturulmaktadır. Aynı zamanda davranışsal yaklaşımlar toplum yanlısı davranışların geliştirilmesine ön ayak olmaktadır. Nitekim Hagman vd. (2015) etkin bir davranışsal kamu politikasının toplumsal çıkarı ön plana alan toplumu destekleyici dürtme yaklaşımını da bünyesinde barındırması gerektiği vurgusu üzerinden bu yargıyı desteklemektedir. Burada önemli olanın; kamu politikası tasarımı gerçekleştirilenlerin herhangi bir grubun çıkarından ziyade toplumsal çıkarı ön planda tutmayı hedeflemesi olduğu düşünülmektedir.

Davranışsal yaklaşımların kamu politikalarına entegre edilmesi sürecinde kamu politikası uygulayıcıları da Gayer ve Viscusi (2015)'in belirtmiş olduğu bilişsel yanlılıklarının farkına varmaktadır. Bu yolla uygulanacak politika ve programların etkinliğini azaltma riski yaratan düşünce yapıları ve yanlılıkların önüne geçilmiş olmaktadır. Çaktırmadan birey davranışlarının yönlendirilmesinin etik boyutuna ilişkin tartışmalar devam etmekle birlikte, ülke ve uluslararası kuruluşların uygulamalarından yola çıkılarak düşük maliyetle toplumsal refahı arttırmada davranışsal kamu politikalarının yaygın kamu politikası uygulamalarından daha etkin olacağı düşünülmektedir. Nitekim daha önce bahsedildiği üzere Kosta Rika Cumhuriyeti ve Polonya'da vergi uyumu programı kapsamında bireylere davranışsal hatırlatma yazılarının gönderilmesi ve hatırlatma yazılarında diğer firmalara ilişkin bilgilerin verilmesi yoluyla vergi beyannamesi ve vergi ödeme oranlarının davranışsal hatırlatma yazısının gönderilmediği durumdan daha fazla arttırılmış olması bu düşüncenin dayanak noktalarından birini oluşturmaktadır. Ayrıca Ekonomi Bakanlığı'na bağlı Davranışsal Kamu politikaları ve Yeni Nesil Teknolojiler Dairesi tarafından rastgele kontrol deneylerine dayalı çalışmalar davranışsal müdahalelerin etkinliğini desteklemektedir.

Bundan sonraki süreçte davranışsal kamu politikalarının etki alanının genişlemeye devam edeceği düşünülmektedir. Bu noktada Türkiye'nin de bu sürece ayak uydurması ve davranışsal kamu politikalarının kapsamını genişletmesi ve yaygınlığını arttırması gerekmektedir. Buna göre eğitim, sağlık, yeşil enerji kullanımının teşvik edilmesi, trafik probleminin çözülmesi, vergi ödemenin teşvik edilmesi, obezitenin azaltılması, fiziksel aktivite sayısının arttırılması, sağlık kontrollerinin düzenli yapılmasının teşvik edilmesi, el yıkama alışkanlığının kazandırılması, organ bağışının arttırılması, eğitimde nicelik ve nitelik artışı, işsizliğin azaltılması, girişimciliğin özendirilmesi gibi birçok alanda davranışsal politikaların oluşturulması gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda Ekonomi Bakanlığı dışındaki bakanlıkların da kendilerine özgü davranışsal kamu politikası birimlerinin kurulması gerekmektedir. Hofstede'nin Kültürel Boyutlar Teorisine göre Türkiye kolektivist toplum yapısına sahip ülke konumundadır. Buradan hareketle özellikle Türkiye'de; akranları aracılığıyla ikna etme gibi sosyal olarak konumlandırılmış dürtme yaklaşımlarının arzu edilen uzun

vadeli davranış değişikliğine ulaşmada etkili olacağı düşünülmektedir. Ancak yine de sosyal olarak konumlandırılmış dürtme yaklaşımı ve diğer davranışsal yaklaşımların etkinliğinin test edilmesine yönelik birden çok rastgele kontrol deneyleri ile ön araştırmanın yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda alana yönelik çalışma yapan akademisyenler ve araştırmacılarla politikayı geliştirecek ve pratikte uygulayacak olan kurumların bir araya gelerek ortak bir çalışma yapması önem kazanmaktadır. Türkiye’de Ekonomi Bakanlığı’na bağlı Davranışsal Kamu Politikaları ve Yeni Nesil Teknolojiler Dairesi öncülüğünde “Nudge Bootcamp” adıyla farklı üniversitelerde düzenlenen çalıştaylar bu tür çalışmalara örnek oluşturmaktadır.

Bildirim

Bu çalışmada yayın etiği ve araştırma etiği kurallarına uyulmuştur. Çalışma intihal denetimine tabi tutulmuştur.

Kaynakça

- AEA. (2018). Search Results: Journal of Economic Perspectives. Erişim adresi: <https://www.aeaweb.org/journals>
- Altıntaş, K. ve Mercan, B. (2019). Kamunun Dürtme Politikaları: Liberteryen Paternalizm Yaklaşımı. *İktisat ve Toplum Dergisi*, 9 (107), 43-51.
- Altman, M. (2008). Behavioral Economics, Economic Theory and Public Policy. *SSRN Electronic Journals*, 1-96. Doi.: 102139/ ssnr.1152105
- Arad, A. and Rubinstein, A. (2018). The People’s Perspective on Libertarian-Paternalistic Policies. *The Journal of Law and Economics*, 61 (2), 311-333.
- Behavioral Insights Team (2016). *The Behavioral Insights Team Update Report 2015-2016*. London: Behavioral Insight Ltd.
- Behavioral Insights Team (2018). *The Behavioral Insights Team Annual Report 2017-2018*. London: Behavioral Insight Ltd.
- Berg, J., Dickhaut, J. and McCabe, K. (1995). Trust, Reciprocity and Social History. *Games and Economic Behavior*, 10(1), 122-142.
- Bruni, L. and Sugden, R. (2007). The Road Not Taken: How Psychology was Removed from Economics, and How It Might be Brought Back. *The Economic Journal*, 117 (516), 146-173.
- Bryan, J. C., Walton, G., M., Rogers, T. and Dweck, C. (2011). Motivating Voter Turn- out by Invoking the Self. *PNAS*, 108 (31), 12653-12656.
- Camerer, C., Loewenstein, G. and Rabin, M. (2003). *Advances in Behavioral Economics*. New York: Princeton University Press.
-

- Cartwright, E. (2011). *Behavioral Economics*. London and New York: Routledge Taylor Francis Group.
- Chetty, R. (2015). Behavioral Economics and Public Policy: A Pragmatic Perspective. *American Economic Review*, 105 (5), 1-33.
- Codagnono, C., Bogliacino, F., Bogliacino, G., Veltri, F. and Lupianez, V. (2014). *Nudging in the World of International Decision Making*. A. Samson (Ed.), *The Behavioral Economics Guide* (s: 51-58). Erişim adresi: <http://www.behavioraleconomics.com>.
- Del Balzo, G. (2015). Nudging in the UK, in the USA, in Denmark, in Italy: An International Comparison of Behavioral Insights Teams. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/324149619>
- Dhami, S. (2016). *The Foundations of Behavioural Economic Analysis*. United Kingdom: Oxford University Press.
- Dolan, P., Hallsworth, M., Halpern, D., King, D. and Vlaev, I. (2010). *MindSpace: Influencing Behaviour for Public Policy*. Erişim adresi: <https://pauldolan.co.uk/mindspace-influencing-behaviour-through-public-policy.html>
- Earl, P. (2017). *The Evolution of Behavioral Economics*. R. Frantz, S. Chen, K. Dopfer, F. Heukelom and S. Mousavi (Ed.), *Routledge Handbook of Behavioral Economics* (s.1-29) içinde. New York: Routledge.
- Ekonomi Bakanlığı. (2019). *Senin Kararın Kamu Politikası Tasarımında Davranışsal Yaklaşım*. Erişim adresi: <https://ticaret.gov.tr/data/5b8ec3ce13b8761b8471c1f9/1ebc0d8a6a572cd0a7f4ab084eb63831.pdf>.
- Erdoğan, M. ve Karagöl, V. (2019). Davranışsal İktisat, Dürtme ve Günlük Hayatta Kamusal Müdahaleler: Türkiye Örnekleri ve Tavsiyeler. *X. Uluslararası İktisat Kongresi 18-20 Temmuz 2019*, Budapeřte, Macaristan. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/334138807>
- Etziani, A. (2011). Behavioral Economics: Next Step. *Journal of Consumer Policy*, 34 (3), 277-287.
- Filho, A., Claret, C., Luis H. and Da Silva de Paiva. (2017). Behavioral Insight in Poverty Reduction Policies, International Policy Centre for Inclusive Growth, Research Brief, ISSN 2358-1379.
- Frantz, R. (2020). *The Beginnings of Behavioral Economics: Katona, Simon and Leibenstein's X-Efficiency Theory*. United Kingdom: Elsevier.

- Galizzi, M. (2017). *Behavioral Aspects of Policy Formulation: Experiments. Behavioral Insights, Nudges*. M. Howlett,, I. Mukherjee, and S. Fraser (Ed.), *Handbooks of Research on Public Policy* (s. 410-430) içinde. UK: Edward Elgar Publishing.
- Galizzi, M. and Whitmarsh, L. (2019). Spillovers: A Methodological Review and Checklist. *Frontiers in Psychology*, 10 (342), 1-15.
- Gilad, B., Kaish, S. and Loeb, D. (1984). From Economic Behavior to Behavioral Economics: The Behavioral Uprising in Economics. *Journal of Behavioral Economics*, 13(1), 1-22
- Guthrie, J. (2019), A Nudge in the Right Direction: USDA Sponsors Behavioral Economics Research to Promote Healthy Eating at School. Erişim adresi: <https://www.usda.gov/media/blog/2010/11/18/nudge-right-direction-usda-sponsors-behavioral-economics-research-promote>
- Hagman, W., Andersson, D., Vastfjall, D. and Tinghög, G. (2015). Public Views on Policies Involving Nudges. *Review of Philosophy and Psychology*, 6 (3), 439-453.
- Halpern, D. and Sanders, M. (2016). Nudging by Government: Progress, Impact, Lessons, Learned. *Behavioral Science & Policy*, 2 (2), 53-65.
- Hansen, P. G. (2016). The Definition of Nudge and Libertarian Paternalism: Does the Hand Fit the Glove. *European Journal of Risk Regulation*, 7(1), 155-174.
- Hattwick, R. (1989). Behavioral Economics: An Overview. *Journal of Business and Psychology*, 4 (2), 141-154.
- Heukelom, F. (2014). *Behavioral Economics: A History*. UK: Cambridge University Press.
- Heukelom, F. (2017). *Richard Thaler's Behavioral Economics*. R. Frantz, S. Chen, K. Dopfer, F. Heukelom, and S. Mousavi (Ed.), *Routledge Handbook of Behavioral Economics* (s. 101-111) içinde. New York: Routledge.
- Hirschman, A. (2008). *Tutkular ve Çıkarlar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Johnson, E. and Goldstein, D. (2013). *Decisions by Default*. E. Shafir (Ed.), *The Behavioral Foundations of Public Policy* (s. 417-427) içinde. Princeton: Princeton University Press.
- Kahneman, D. (2003a). A Perspective on Judgement and Choice: Mapping Bounded Rationality. *American Psychologist*, 58 (9), 697-720.
- Kahneman, D. (2003b). Maps of Bounded Rationality: Psychology for Behavioral Economics. *The American Economic Review*, 93 (5), 1449-1475.
- Kahneman, D. (2011). *Hızlı ve Yavaş Düşünme*. İstanbul: Varlık Yayınları.
-

- Kahneman, D. and Tverky, A. (1974). Judgement under Uncertainty: Heuristic and Biases. *Science, New Series*, 185 (4157), 1124-1131.
- Kuehnhanss, C. (2019). The Challenges of Behavioral Insights for Effective Policy Design. *Policy and Society*, 38 (1), 14-40.
- Loewenstein, G. and Angner, E. (2018), Behavioral Economics. Erişim adresi: <https://www.cmu.edu/dietrich/sds/docs/loewenstein/BehavioralEconomics.pdf>
- Loewenstein, G. and Bhargava, S. (2015). Behavioral Economics and Public Policy: Beyond Nudging. *American Economic Review: Papers & Proceedings*, 105 (5), 396-401.
- Loewenstein, G. and Haisley, E. (2008). *The Economist as Therapist: Methodological Ramifications of Light Paternalism*. A. Caplin and A. Schotter (Ed.), *The Foundations of Positive and Normative Economics: A Handbook* (s. 210-249) içinde. Oxford: Oxford University Press.
- Lunn, P. (2014). *Regulatory Policy and Behavioral Economics*. Paris: OECD Publishing.
- Ly, K. and Soman, D. (2013). Nudging Around the World. Erişim adresi: C:/Users/user/Downloads/Nudging%20Around%20The%20World_Sep2013.pdf
- Madrian, B. (2014). Applying Insights from Behavioral Economics to Policy Design. *The Annual Review of Economics*, 6 (1), 663-688.
- Matjasko, J., Cawley, J., Baker-Goering, M. and David, V. (2016). Applying Behavioral Economics to Public Health Policy. *American Journal of Preventive Medicine*, 50 (5), 13-19.
- Mitchell, G. (2005). Libertarian Paternalism is an Oxymoron. *Northwestern University Law Review*, 99 (3), 1245-1278.
- OECD (2017). *Behavioral Insights and Public Policy: Lessons from Around the World*. Paris: OECD Publishing.
- Parke, H., Aschcroft, R., Brown, B. and Marteau, T. (2011). Financial Incentives to Encourage Health Behavior: An Analysis of UK Media Coverage. *Health Expectations*, 16 (3), 292-304.
- Ruben, E. ve Dumludağ, D. (2015). *İktisat ve Psikoloji*. L. Neyse, Ö. Gökdemir, D. Dumludağ ve E. Ruben (Ed.), *İktisatta Davranışsal Yaklaşımlar* (s.31-50) içinde. İstanbul: İmge.
- Sanders, M., Snijders, V. and Hallsworth, M. (2018). Behavioral Science and Policy: Where Are We Now and Where Are We Going. *Behavioral Public Policy*, 2 (2), 144-167.
-

- Sent, E. (2004). Behavioral Economics: How Psychology Made Its Way Back into Economics. *History of Political Economy*, 36 (4), 735-760.
- Simon, H. (1955) A Behavioural Model of Rational Choice. *The Quarterly Journal of Economics*, 69 (1), 99-118.
- Simon, H. (1979). Rational Decision Making in Business Organisations. *The American Economic Review*, 69 (4), 493-513.
- Sincer, E. (2017). Din İnancı ve Dindarlık Düzeyinin Girişimciliğe Etkisi: Hatay Örneklemini Üzerinde Değerlendirme. (Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Thaler, R. ve Sunstein, C. (2013). *Dürtme: Sağlık, Zenginlik ve Mutlulukla ilgili Kararları Uygulamak*. İstanbul: Pegasus Yayınevi.
- Tummers, L., Van Leeuwen, M. and Bekkers, V. (2015). Nudge as an Innovative Policy Instrument: A Public Administration Perspective. *Social Innovation Research Conference May 21-22 2015*, Shanghai, China. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/282808146_'Nudge'_as_an_innovative_policy_instrument_a_public_administration_perspective
- United Nations Development Program. (2019). Behavioural Insights at the United Nations Achieving Agenda 2030. Erişim adresi: <https://www.undp.org/content/dam/undp/library/innovation/Behavioral%20Insights%20at%20the%20UN.pdf>
- Viscusi, W. and Gayer, T. (2015). The Behavioral Public Choice: The Behavioral Paradox of Government Policy (Mercatus Working Paper), Mercatus Center at George Mason University. Erişim adresi: <http://mercatus.org/publication/behavioral-public-choice>
- Wong, S. (2006). *The Foundations of Paul Samuelson's Revealed Preference Theory: A Study by the Method of Rational Reconstruction*. London and New York: Routledge Taylor Francis Group.
- Zeina, A., Wade, W., Calvo-Gonzales, O. and Goodnow, D. (2018). *Behavioral Science Around the World: Profiles of 10 Countries*, (EMBED Brief.) Washington DC: World Bank Group.
-

